

بهشی سهوتهم : خاوهنداری، سیستمی باچ و کهرتی خانووبه ره لههه ریمی کوردستان

01-02-2022

نووسه رهکان

مهحموود بابان

کورتە : به پپی یاسای وه به رهینان، پرۆژهکانی وه به رهینان و له نیویاندا پرۆژهکانی نیشته جیبوون به ناوی وه به رهین ده کرین یا خود له وانه شه به مولکیهت زهوی پرۆژه که هی وه به رهینه ر خوی بووبیت و مولهتی له وهزارهتی شارهوانی و گهشتوگوزار یان وهزارهتی ئاوه دانکردنه وه و نیشته جیکردن وه رگرتبیت. واته له ههردوو رهوشه کهدا خاوهن مولک خاوهنی پرۆژه کهیه، ههچه نده هه ندیک له پرۆژهکان دواي تهواو بوونیان وه کالهت کراوه ته وه و ده کریت به ناوی کپاره وه.

بهرابی

له یاسای وهبه رههینانی هه ریمی کوردستان، ژماره 4 ی سالی 2006، ماددهی 4، به شی 3 دا هاتوو، "ئهو زهویبانهی که بۆ پرۆژهکانی وهبه رههینان ته رخانکراون، به پپی ئه م یاسایه، به نرخیکی هاندهر که دهسته پپشنیاری دهکات یان به خۆراییی به ناویان بکات، به مه رجیک سروشت و گرنگی ئه و پرۆژانه و، پپویستهی کانی به رژه وهندی گشتی له کاتی به ناوکردندا له به رچا و بگرییت. ئه مه ش به ده ر له حوکمه کانی یاسای فرۆشتن و به کریدانی سامانه کانی میریی کارا له هه ریمدا" [1]. له م بپگه وهیه چه ند کپشه یه کی سه ره کی بۆ وه به رههینان له که رتی خانوو به ره دا دپته پپش، که ئه وانپش برپیتن له مولکیهت (خاوه نداریتی یه که کان) و سیستمی کۆکردنه وهی باج و له هه ریمی کوردستان. له به شی حه وته می ئه م زنجیره هه لسه نگانده دا هه لوه سه ته له سه ر کپشه کانی ئپستا و داها توهی مولکیهت و سیستمی کۆکردنه وهی باج وه رگرتن ده که ین.

به پپی یاسای وه به رههینان، پرۆژه کانی وه به رههینان و له نیویاندا پرۆژه کانی نپشته جپپوون به ناوی وه به رههین ده کرپن یا خود له وان هه به مولکیهت زهوی پرۆژه که هه وه به رههینەر خۆی بوو پپت و موله تی له وه زا ره تی شاره وانی و گه شتوگوزار یان وه زا ره تی ئاوه دانکردنه وه و نپشته جپکردن وه رگرتپت. واته له هه ردوو ره وشه که دا خاوه ن مولک خاوه نی پرۆژه که یه، هه رچه نده هه ندیک له پرۆژه کان دوا ی ته واو بوونیان وه کاله ت کراوه ته وه و ده کرپت به ناوی کپباره وه.

خاوه نداری و کپشه کانی به ناوکردن له داها تودا

ئه وهی لپزه دا جپگه ی سه رنجه به ناوکردنی خانوو و شوقه کان له لایه ن کۆمپانیا و نووسینگه کانی خانوو به ره وه یان نووسینگه کانی سه ر به وه به رههینەر ۆمه لیک مه ترسیی هه یه، که له به شی چواره می ئه م زنجیره یه دا، به کور تی ئاماژه مان به جیا وازی و به شیک له مه ترسییه کانی کرا، به لام ئه وهی لپزه دا ئاماژه ی بۆ ده که ین مه ترسییه کی گه وره تره، ئه وپش بۆ نموونه ئه گه ر خانوو یه ک یان شوقه یه ک به ناو کپباره وه بگرییت، ئه وا به ته نیا له لایه ن کۆمپانیا و نووسینگه کانی خانوو به ره ده پپت، به تایبهت له پرۆژه کانی نپشته جپپووندا، که ئه مه ش واتای ئه وه ده دات که له ئه گه ری مایه بوو جپپوون یا خود داخستنی کۆمپانیاکاندا مه له فی به ناوکردنی ئه و مولکه له دامه زراوه فه رمییه کانی ده ولته دا تۆمار نه کراوه و، هپشتا به ناوی وه به رههینەر وه یه و نه گۆر دراوه ته سه ر ناوی ئه و کپپارانه ی یه که کان یان کپپوه. ئه مه ش مه ترسییه کی جپدیه له ئپستا و داها تودا، هه ربۆیه ش ئه وان هه ی یه که کانی فلۆریا ستی و پرۆژه کانی دیکه یان کپپوه دوا ی چه ند سالیک له ماوه ی یاسایی کاتی ته واوکردنی پرۆژه کان ناتوان هپج سکا لایه ک تۆمار بکه ن و مافه کان یان وه برگه نه وه.

بابه تیکی دیکه ی خاوه نداری له م پرۆژه به دا برپتیه له تۆمار نه کردنی مولکه کان و وه رگرتنی بپی پاره یه ک له لایه ن وه به رههینەر و کۆمپانیاکانی عه قاراته وه له کاتی کپپن و فرۆشتندا که له هه ردوو لایه ن وه رده گرییت، به تایبه تپش له پارپزگای سلپمانی، هه روه ها ئه م بپه پاره ش دیار نییه له جیاتی تا پۆ کردن یا خود ته نیا به ناوکردن له نیو فایلی کۆمپانیاکاندا که بپه که شی له پرۆژه یه که وه بۆ پرۆژه یه کی دیکه جیا وازه، ئه وهی لپزه دا جپگه ی سه رنجه، ئه گه ر له داها تودا دامه زراوه ی حوکمه ت به ناوکردنی خانوو پرۆژه کان بکات، ده پپت کپپار دووباره پاره ی به ناوکردن بدات یا خود ئه و بپه ی دراوه به کۆمپانیا و خاوه ن عه قاراته کان له کاتی کپپن و فرۆشتندا ئه ژمار ده کرپت، چونکه ئه و به ناوکردنه ی ئپستا ته نیا له لایه ن کۆمپانیا ی وه به رههینەر وه یه و له ده ره وه ی فه رمانگه کانی تا پۆیه.

کۆکردنه وهی باج و پرۆژه کانی نپشته جپپوون

خالیکی دیکه گرنگ بابه تی کۆکردنه وهی باجه. بۆ نموونه ئه گه ر ده ولته مندیک چه ند خانوو ی له ده ره وهی پرۆژه کان هه پپت، ئه وا سه رجه میان له 12 مانگی کرپ، یه ک کرپیان بۆ ده ولت ده گه رپتته وه، به لام ئه گه ر هه مان که س له پرۆژه کانی نپشته جپپوون چه ند خانوو یه کی هه پپت، ئه وا هپج کرپیه کی له کرپی سالانه بۆ ده ولت ناگه رپپتته وه و ده توانپت چه ند تاوه رپک به کرپ بدات، چونکه له فه رمانگه کانی حوکمه تا یه که کان به ناوی وه به رههینەر وه که یه نه ک خاوه نی ئپستای یه که کان!

